

Agnieszka Rzeska

Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie

ORCID: 0009-0005-0419-5241

Góra Świętej Anny jako ośrodek turystyczny w opinii respondentów

Streszczenie

Celem autorki było przedstawienie historii, atrakcji turystycznych i zagospodarowania turystycznego Góry Świętej Anny – ośrodka turystyki religijnej i historycznej oraz geoturystyki. Analizie poddano wyniki kwestionariusza ankietowego przeprowadzonego wśród osób, które w ciągu ostatniego roku odwiedziły Górę Świętej Anny w celach turystycznych, oceniając ich zainteresowanie poszczególnymi formami turystyki. Zastosowano badania bibliograficzne oraz przeprowadzono kwestionariusz ankietowy. Autorka stwierdziła, że odwiedzający przybywają tam głównie z innych powodów, wykazując mniejsze historią oraz bardzo niewielkie zainteresowanie geoturystyką.

Góra Świętej Anny (Saint Anne Mountain) as a tourist resort in the opinion of respondents

Abstract

The aim of the author was to present the history, current tourist attractions, and tourism development of Góra Świętej Anny (Mt. St. Anne), a center for religious, historical, and geotourism. The study analyzed the results of a survey conducted among visitors who traveled to Góra Świętej Anny for tourism purposes in 2023, focusing on their interest in different forms of tourism. The research utilized bibliographic analysis and a survey questionnaire. The findings indicate that the majority of visitors to this site are primarily engaged in religious tourism. Interest in the history of Góra Świętej Anny is moderate, with relatively low participation in historical tourism, while geotourism attracts minimal attention among visitors.

Słowa kluczowe: Góra Świętej Anny, turystyka religijna, turystyka historyczna, geo-turystyka, sanktuarium, powstania śląskie, geologia

Key words: Góra Świętej Anny, religious tourism, historical tourism, geotourism, sanctuary, Silesian uprisings, geology

Otrzymano: [21.10.2024]**Received:** [21.10.2024]**Zaakceptowano:** [14.12.2024]**Accepted:** [14.12.2024]

Sugerowana cytacja/Suggested citation: Rzeska, A. (2024). Góra Świętej Anny jako ośrodek turystyczny w opinii respondentów. *Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis Studia Geographica*, 21, doi: 10.24917/20845456.21.11

Wprowadzenie

Turystyka na Górnym Śląsku wśród mieszkańców Polski może się kojarzyć głównie z odwiedzaniem kopalń węgla kamiennego. Jednym z miejsc umożliwiających takie zwiedzanie jest np. sztolnia „Królowa Luiza” w Zabrze. Górny Śląsk to jednak coś więcej niż górnicza historia tego regionu. Na jego zachodnim krańcu znajduje się Góra Świętej Anny – mała wieś w województwie opolskim, w powiecie strzeleckim, w gminie Leśnica. Wzniesienie to wyróżnia się na tle płaskiego krajobrazu i widać je z daleka. Dla Ślązaków jest symbolem ich tożsamości śląskiej. Nie bez powodu wieś została nazwana Pomnikiem Historii.

Góra Świętej Anny to niepozorna miejscowość, w której rozwijają się trzy typy turystyki. Pierwszym z nich jest turystyka religijna, związana z sanktuarium świętej Anny, znajdującym się na szczycie góry. Opiekę nad nim sprawują franciszkanie, sprowadzeni tam w połowie XVII wieku. Ich świątynia nosi tytuł bazyliki mniejszej. Przez cały rok odbywają się tam pielgrzymki, w których uczestniczą zarówno grupy zawodowe (np. hodowcy gołębi, hodowcy koni), jak i liturgiczne (np. Dzieci Maryi, kółka różańcowe). Franciszkanie organizują wydarzenia zachęcające młodzież katolicką do pogłębienia wiary. Sanktuarium przyjmuje pielgrzymów nie tylko z Polski, lecz również z Niemiec i Czech. Ślązacy, jadąc na Górę Świętej Anny, mówią, że jadą do „ołmy”, czyli babci, ponieważ święta Anna była babcią Jezusa.

Ponadto Góra Świętej Anny stanowi symbol krwawych walk III powstania śląskiego. W 1921 roku, po niezadowalających wynikach plebiscytu przeprowadzonego na Górnym Śląsku, w regionie wybuchły walki między dwiema grupami: jedną opowiadającą się za przynależnością do Polski, a drugą dążącą do pozostania w granicach Niemiec. Najcięższe starcia miały miejsce w maju 1921 roku właśnie w rejonie Góry Świętej Anny.

Mało osób wie, że Góra Świętej Anny to dawny wulkan sprzed ponad 20 mln lat (za www.geopark-goraswanny.pl). Dzięki tej historii geologicznej wieś i jej okolice stanowią nie lada atrakcję dla miłośników geoturystyki. Na uwagę zasługuje geologiczny rezerwat przyrody „Góra Świętej Anny”, obejmujący nieczynny kamieniołom nefelinitu. Annogórski amfiteatr łączy w sobie burzliwą historię XX wieku oraz dziedzictwo geologiczne. Można tam podziwiać bowiem ścianę skalną, której przekrój ukazuje kolejne warstwy wapieni.

Metody badawcze

Celami badań było wykazanie najczęściej wybieranej formy turystyki na Górze Świętej Anny spośród trzech obecnych tam typów: religijnej, historycznej i geoturystyki, a także poznanie opinii na temat rozwoju infrastruktury turystycznej i poziomu zainteresowania tym miejscem. Cele badania zostały osiągnięte dzięki analizie różnorodnych źródeł, takich jak książki, artykuły naukowe, materiały prasowe z gazet lokalnych oraz publikacje internetowe. Wykorzystanie tych źródeł pozwoliło autorce przedstawić dzieje geologiczne regionu, historię powstań śląskich – ze szczególnym uwzględnieniem III powstania śląskiego – oraz funkcjonowanie sanktuarium na Górze Świętej Anny. Autorka dokonała wnikliwej analizy literatury, dodatkowo wzbogaciła artykuł prezentacją fotograficzną miejsc, o których jest mowa.

Ankieta to metoda badawcza stosowana do uzyskania zbiorowych opinii i poglądów respondentów na określony temat. W procesie tym wykorzystuje się kwestionariusz, za pomocą którego ankieter otrzymuje odpowiedzi na interesujące go zagadnienia od określonej grupy badawczej. Kwestionariusz powinien zawierać pytania adekwatnie ułożone, zrozumiałe i niesugerujące fałszywych odpowiedzi. Istotna jest również kolejność pytań. Kwestionariusz bowiem powinien zaczynać się od pytań ogólnych i stopniowo przechodzić do bardziej szczegółowych. Istotnym elementem jest również metryczka, która umożliwia zebranie informacji na temat wieku i płci respondentów, ich przynależności społecznej itp. Dzięki temu możliwa jest dokładniejsza i bardziej rzetelna analiza wyników oraz wyciągnięcie trafnych wniosków dotyczących badanego zagadnienia (Kaczmarczyk, 2011).

Głównym celem pracy było uzyskanie odpowiedzi na pytania postawione w hipotezie: jaki rodzaj turystyki cieszy się największą popularnością na Górze Świętej Anny, a jaki jest uprawiany rzadziej. W tym celu przeprowadzono kwestionariusz ankietowy w dniach od 12 stycznia do 18 lutego 2024 roku. Grupa ankietowanych liczyła 175 osób. Zadano jej 20 pytań jedno- i wielokrotnego wyboru, a także kilka pytań skalowanych, w których ankietowani mieli samodzielnie ocenić stopień rozwoju poszczególnych typów turystyki uprawianej na Górze Świętej Anny. Metryczka zawierała zaś 7 pytań.

Formy turystyki na Górze Świętej Anny

Turystyka religijna

Świętym miejscem, które od ponad 500 lat jednoczy Ślązaków, Czechów i Niemców, jest Góra Świętej Anny (zwana również Górą Chełmską) o wysokości 407,6 m n.p.m. Miejscowa ludność nazywa ją również z niemiecka Anaberg, a potocznie określana jest też jako „góra ufnej modlitwy”. Stanowi symbol łączności pokoleń. Góra ta łączy trzy kręgi tematyczne: religijny, który jest omawiany w tej części artykułu; historyczny i geologiczny, o których mowa w następnych częściach. Andrzej Hanich zwie ją „Jasną Górą Śląska Opolskiego”, podkreślając jej rolę w jednoczeniu ludzi tej ziemi w wierze chrześcijańskiej, niezależnie od ich narodowości (Hanich, 1999: 13). Najprawdopodobniej Chełm był miejscem kultu pogańskiego. W średniowieczu, wraz z rozwojem chrześcijaństwa, na Śląsku rozwijał się kult świętej Anny – matki Najświętszej Maryi Panny, która w tradycji katolickiej cieszy się szczególnym szacunkiem. Obiektem kultu jest figurka św. Anny Samotrzeciej, której pochodzenie jest niepewne; istnieje kilka legend na ten temat. Wiadomo tylko, że gdy franciszkanie przybyli tam w 1657 roku (akt fundacyjny klasztoru datowany jest na 9 lutego 1657 r.), na szczycie Góry Chełmskiej stał już kościółek, którego patronką była święta Anna.

Góra Świętej Anny była świadkiem wielu ważnych wydarzeń w historii Kościoła katolickiego. Przykładem jest pielgrzymka Jana Pawła II, który nawiedził to miejsce 21 czerwca 1983 roku (Hanich, 1993: 89). Uczestnicy tego wydarzenia wspominają ten dzień jako słoneczny, otoczony wiosenną zielenią. Już od dnia poprzedzającego przyjazd papieża ludzie gromadzili się na Górze. Miejscem spotkania papieża z wiernymi było pole na wschodnim stoku góry, opadającym w kierunku wsi Poręba. Specjalnie na tę okazję wzniesiono prosty ołtarz o wysokości

22 m, na szczycie którego umieszczono krzyż. Poniżej ołtarza stanęły orkiestry i chóry z całej diecezji – około 1700 muzykantów, 2000 chórzystów i 500-osobowa schola dziecięca. Na Górę Świętej Anny przybyło wtedy ponad milion osób (Hanich, 1993: 90).

W ciągu roku na Górze Świętej Anny odbywają się pielgrzymki, gromadzące tysiące pielgrzymów, np. 26 lipca w bazylice mniejszej obchodzony jest odpust, czyli święto patronalne. W tym dniu figurka św. Anny Samotrzeciej przenoszona jest z bazyliki do Groty Lurdzkiej, gdzie – niezależnie od warunków pogodowych – odbywa się większość wydarzeń. W 2023 roku, jak nakazuje tradycja, feretron z figurką został niesiony przez parafian Góry Świętej Anny i strażaków z sąsiadującej wsi Wysoka (za www.ekai.pl). Kolejnymi ważnymi wydarzeniami w kalendarzu pielgrzymkowym są uroczystości Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny (15 sierpnia) i Aniołów Stróżów, przypadające na koniec miesiąca.

W drugi weekend września odbywa się prawdopodobnie najważniejszy odpust w diecezji opolskiej i sąsiednich diecezjach – uroczystość Podwyższenia Krzyża Świętego. Nazywano go również „wielkimi obchodami kalwaryjskimi” (Hanich, 1999: 253). Po wojnie postanowiono, że będzie on obchodzony co roku w dniach 12–15 września, jednak po 1975 roku ten termin zmieniono na drugi tydzień po odpuście Aniołów Stróżów, czyli na połowę września, od czwartku do niedzieli. Pierwszego i drugiego dnia odprawiane są msze i nabożeństwa rozpoczynające święto, podczas których wierni modlą się o Boże błogosławieństwo i dobrą pogodę. Dni te są przeżywane bardziej duchowo przez pielgrzymów i nie są tak hucznie celebrowane. Trzeciego dnia następuje przywitanie każdej grupy pielgrzymów przez wyznaczonego franciszkanina na schodach prowadzących do sanktuarium. Tego dnia odbywają się także nieszpory i kolejna msza święta.

Czwarty dzień (sobota) rozpoczyna się wcześniej rano w Grocie Lurdzkiej godzinkami do św. Anny i eucharystią, po których pielgrzymi wyruszają w kilkugodzinną drogę na annogórskiej kalwarii, wspominając Mękę Jezusa. Procesję otwierają krzyże, za nimi podążają duchowieństwo (kapłani, zakonnicy, zakonnice), sztandary i chorągwie, dzieci Maryi (grupa skupiająca młode dziewczęta) i górnicy. Kolejno niesiona jest figura Chrystusa Dźwigającego, towarzyszy jej orkiestra dęta i pątnicy. Śpiewane są pieśni i odmawiane modlitwy z tzw. *Książki kalwaryjskiej*, zwanej potocznie „kalwaryjką”. Punktem kulminacyjnym sobotnich uroczystości jest tzw. procesja świateł (śl. *lichtprocesyjo*) organizowana od 1922 roku. Pątnicy zbierają się w Grocie Lurdzkiej, a nabożeństwo rozpoczyna się o zmroku, kiedy to miejsce rozświetlają tysiące świec. W niedzielę, czyli w ostatni dzień odpustu Podwyższenia Krzyża Świętego, od świtu odbywają się Dróżki Maryjne. Rozpoczynają się godzinkami ku czci Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny odprawianymi przy Trzech Krzyżach. Kierunek Drózek Maryjnych jest odwrotny do obchodów Męki Pańskiej.

Na Górze Świętej Anny działa Franciszkańskie Duszpasterstwo Młodzieży i Połowań, organizujące różne wydarzenia skierowane do młodzieży od 14. roku życia. Najbardziej znanym w diecezji opolskiej i sąsiednich diecezjach jest Święto Młodzieży, organizowane od 1996 roku. Każda edycja wydarzenia przebiega pod innym hasłem – w 2023 było to „Symbioza” – oraz ma swój hymn, który wykonywany jest każdego dnia spotkania (www.swanna.pl). Święto Młodzieży ma charakter rekolekcyjny i skupia nie tylko młodzież, lecz także osoby z niepełnosprawnościami

ruchowymi i intelektualnymi, duchowieństwo i rodziny. Każdego dnia uczestnicy biorą udział we mszy świętej, konferencjach zaproszonych gości (w tym internetowych influencerów, propagatorów wiary i kapłanów), Koronce do Miłosierdzia Bożego, warsztatach w małych grupach z animatorami, koncertach oraz wieczornych nabożeństwach. Na zakończenie roku annogórszczyk franciszkanie organizują „Ewangeliczne Rozliczenie”. Są to krótkie rekolekcje mające na celu podsumowanie roku w duchu wiary. Prowadzone są warsztaty, każdego dnia sprawowana jest eucharystia, nabożeństwa dziękczynne za miniony rok. Kulminacyjnym momentem wydarzenia jest sylwestrowa zabawa, która o północy przerywana jest noworoczną mszą świętą.

Turystyka historyczna

Góra Świętej Anny jest ośrodkiem turystyki historycznej ze względu na to, że po I wojnie światowej była miejscem walk III powstania śląskiego. Po odzyskaniu niepodległości w 1918 roku pojawiły się nadzieje na to, by cały Śląsk przyłączyć do Polski. Nie wszyscy mieszkańcy Górnego Śląska popierali tę ideę, część z nich chciała pozostać w granicach Niemiec. To napięcie doprowadziło do serii trzech zbrojnych wystąpień, nazwanych powstaniami śląskimi. Pierwsze z nich rozpoczęło się od strajku trwającego w dniach 11–15 sierpnia 1919 roku, a jego kulminacją była masakra ludności polskiej w Mysłowicach 15 sierpnia 1919 roku. Wobec przewagi militarnej armii niemieckiej dowódca powstania Alfons Zgrzebnik 24 sierpnia 1919 roku wydał rozkaz zakończenia powstania. W obawie przed represjami ze strony niemieckiej część powstańców wraz z rodzinami schroniła się po polskiej stronie granicy. Przyczyną wybuchu II powstania były działania strony niemieckiej: demonstracje i zapowiedziany na 17 sierpnia 1920 roku strajk generalny. W nocy z 17 na 18 sierpnia 1919 roku polskie oddziały ponownie ruszyły do walki. Oficjalny rozkaz o ich zakończeniu wydano 25 sierpnia 1919 roku, gdy Międzysojusznicza Komisja Rządząca i Plebiscytowa na Górnym Śląsku spełniła polskie żądania (Gerlach, 1994: 65).

Zgodnie z postanowieniami traktatu wersalskiego 20 marca 1921 roku na Górnym Śląsku przeprowadzono plebiscyt. W walce o głosy sięgano po wszystkie możliwe wówczas środki. Masową propagandę plebiscytową prowadziły różnorakie stowarzyszenia i organizacje społeczne, polityczne, kulturalno-oświatowe, sportowe oraz gospodarcze. Organizowano liczne wiece i zgromadzenia. Ostatecznie w 674 gminach głosujący opowiedzieli się za przynależnością do Polski (ok. 480 tys. głosów), a w 834 gminach za przynależnością do Niemiec (ponad 700 tys. głosów) (Gerlach, 1994: 66). Na wsiach przeważały głosy dla Polski, podczas gdy w miastach większość głosowała za Niemcami. Wynik nie zadowolił strony polskiej, nocą z 2 na 3 maja 1921 roku wybuchło III powstanie śląskie. Dowódcą powstania ogłosił się Wojciech Korfanty – były polski komisarz plebiscytowy.

Najsilniej zapisała się w pamięci świadków, owiana legendą, wielka bitwa pod Górą Świętej Anny, rozpoczęta w nocy 21 maja. Siły niemieckie postanowiły skoncentrować walki właśnie w tym miejscu, uznając je za strategiczny punkt na mapie Górnego Śląska, a jednocześnie za ważny dla Ślązaków ośrodek pielgrzymkowy. Trzecie powstanie śląskie zakończyło się rozejmem podpisanym 5 lipca 1921 roku, jednak dopiero 20 października Rada Ambasadorów podjęła decyzję o nowym podziale Górnego Śląska. W wyniku tych ustaleń Góra Świętej Anny pozostała w granicach Niemiec. Od tamtego momentu rosło jej znaczenie dla Polaków jako

symbolu narodowo-patriotycznego (Wilczek, 2022: 65). Gdy w 1933 roku władzę w Niemczech przejął Adolf Hitler, nasiliły się dążenia do nadania Górze Świętej Anny nowego symbolicznego znaczenia. Próbowano przekształcać ją w miejsce upamiętnienia tragedii, jaką miała być dla Niemców przegrana bitwa z 1921 roku. W latach 1934–1936 w Dolinie Krowioka na miejscu nieczynnego kamieniołomu wapienia wybudowano amfiteatr (niem. *Thingplatz*). NSDAP organizowała tam nazistowskie imprezy masowe. Projektantami amfiteatru byli Georg Petrich i Franz Boehmer. Obiekt mógł pomieścić 20 tys. osób na miejscach siedzących i 7 tys. osób na miejscach stojących. W dolnej części amfiteatru wybudowano estradę oraz postument flagowy z wysoką iglicą.

Aby upamiętnić 51 Niemców poległych w powstaniu, w latach 1936–1938 wybudowano nad amfiteatrem (na krawędzi 30-metrowej skarpy) mauzoleum w kształcie rotundy. 2 kwietnia 1938 roku odbyła się uroczystość wprowadzenia do jego wnętrza 50 sarkofagów z prochami poległych. Historia tego mauzoleum zakończyła się we wrześniu 1945 roku, kiedy zostało wysadzone w powietrze, by wymazać pamięć o nazistach. Przed zburzeniem sarkofagi zostały otwarte, a ołowiane trumny przeniesiono na cmentarz na Górze Świętej Anny. Na miejscu wyburzonego mauzoleum wzniesiono pomnik upamiętniający powstańców śląskich projektu Xawerego Dunikowskiego, obecnie nazywany Pomnikiem Czynu Powstańczego. Uroczyste odsłonięcie pomnika miało miejsce 19 czerwca 1955 roku. Można na nim zobaczyć sceny z walk o polskość Śląska, np. powstańców śląskich ruszających do boju i protestujących robotników śląskich.

Najważniejszym ośrodkiem turystyki historycznej na Górze Świętej Anny jest bez wątpienia Muzeum Czynu Powstańczego, będące oddziałem Muzeum Śląska Opolskiego. Znajduje się ono przy ul. Leśnickiej 28, 1,5 km od rynku wsi Góra Świętej Anny. Idea jego utworzenia pojawiła się w 1961 roku – w 40. rocznicę III powstania śląskiego. Lokalizacja nie jest oczywiście przypadkowa, bowiem właśnie w okolicach Góry Świętej Anny miały miejsce najkrwawsze walki III powstania, co uczyniło to miejsce symbolem dążeń Ślązaków do powrotu regionu do odrodzonej po 123 latach Polski. Uroczyste otwarcie oddziału Muzeum Śląska Opolskiego miało miejsce 19 lipca 1964 roku. Muzeum, o profilu monograficznym, posiada kolekcję niemalże 2,5 tys. eksponatów, skoncentrowanych na tematyce powstań śląskich oraz plebiscytu na Górnym Śląsku. Prezentuje też relikty należące do uczestników tych wydarzeń, a także dokumentuje ich życiorysy. Do cennych elementów tej kolekcji należą bojowe oraz kombatanckie sztandary oraz pisemne rozkazy z okresu III powstania śląskiego (www.muzeum.opole.pl).

Kolejnym ośrodkiem turystyki historycznej na Górze Świętej Anny jest wcześniej opisywany już Pomnik Czynu Powstańczego wraz z amfiteatrem; obiekty te znajdują się na zachodnim stoku wzniesienia. Przez lata miejsce to odwiedzały kluczowe osoby w historii kraju, m.in. I sekretarz KC PZPR Edward Gierek i premier Piotr Jaroszewicz podczas ostatniej dużej uroczystości w czasach PRL (maj 1971 r.); prezydent Aleksander Kwaśniewski w 1996 r.; premier Jerzy Buzek w 2001 r. i prezydent Bronisław Komorowski w 2011 r. (Wróblewski, 2015: 150). Od lat 90. XX wieku w tym miejscu zaczęto organizować wydarzenia podkreślające polski narodowy charakter aktywności. Przykładem takich inicjatyw są obchody Święta Konstytucji 3 Maja, podczas którego na Górze Świętej Anny zjeżdżają się przedstawiciele Stronnictwa Narodowego, Młodzieży Wszechpolskiej oraz Ruchu Katolicko-Narodowego.

Do Pomnika Czynu Powstańczego i amfiteatru prowadzi ul. Xawerego Dunińskiego. Jest to długi odcinek o sporym nachyleniu, o czym kierowców i pieszych ostrzega odpowiedni znak drogowy. Około 100 m od pomnika znajduje się bezpłatny parking dla samochodów osobowych, natomiast rzadziej z niego korzystają autokary (ze względu na stromy podjazd). Sam amfiteatr jest jednak w złym stanie technicznym, o czym informują tabliczki umieszczone przy schodach prowadzących do niego. Brak alternatywnej drogi do Doliny Krowioka sprawia, że obiekt jest niedostępny dla osób z niepełnosprawnościami. Również okrągły postument, na którym stoi metalowa iglica, jest w złym stanie – część kamieni tworzących schody i ścianę jest luźna, a część wypadła.

Geoturystyka

Góra Świętej Anny to również miejsce sprzyjające geoturystyce, co wynika z jej geologicznej historii. 26 maja 1988 roku utworzono Park Krajobrazowy „Góra Świętej Anny”, obejmujący tereny powiatów Strzelce Opolskie (gminy: Leśnica, Strzelce Opolskie, Ujazd) i Krapkowice (gminy: Zdzeszowice i Gogolin). Jest to jeden z najmniejszych parków krajobrazowych w Polsce (5051 ha). Jego charakterystyczną cechą jest dominacja nad otaczającymi równinami Kotliny Raciborskiej i Równicy Opolskiej, gdyż park leży na Garbie Chełmskim, czyli najdalej na zachód wysuniętej części Wyżyny Śląskiej. Wysokość 406 m n.p.m. czyni Górę Świętej Anny najwyższym punktem tej wyżyny (www.zokp.pl). W parku naliczono 440 gatunków roślin, w tym 25 objętych jest ochroną ścisłą lub częściową, w tym konwalia majowa lub bluszcz pospolity (Wielgosik, 2015). Występuje tu również prawie 600 gatunków motyli, których największe skupisko znajduje się na Ligockiej Górze Kamiennej. Na terenie parku znajduje się sześć rezerwatów przyrody.

Budowa geologiczna Garbu Chełmu jest bardzo złożona i zróżnicowana. Najstarsze dolnokarbońskie skały (ok. 359–318 mln lat temu), czyli łupki, piaskowce i mułowce, są widoczne na powierzchni jedynie we wsi Żyrowa. Nad skałami z dolnego triasu (ok. 251–245 mln lat temu), szarobrunatnymi i szarymi piaskowcami, zalegają utwory retu, czyli dolomity i wapienie margliste, częściowo również wapienie. Te utwory są widoczne w Żyrowej, Górze św. Anny, Porębie, Czarnocinie, Zalesiu Śląskim i częściowo w Lichyni. Trzon Garbu Chełmu budują skały triasu środkowego (ok. 245–228 mln lat temu), znane jako wapienie muszlowe, które występują na terenie całego parku. Skał z jury nie ma, natomiast utwory kredowe (ok. 146–66 mln lat temu) – piaskowce cenomańskie – zachowały się w postaci 70-metrowych bloków zatopionych w lawie. Późna kreda (ok. 94 mln i ok. 89 mln lat temu) występuje tylko w rezerwacie geologicznym. Góra św. Anny, będąca centralnym punktem Garbu Chełmu, była miejscem dwóch erupcji wulkanicznych ok. 27–23 mln lat temu. Pozostały po nich odsłonięcia nefelinitu i tufy w kilku miejscach. Był to najdalej na wschód wysunięty wulkan Śląska.

Współczesny krajobraz Garbu Chełmskiego został ukształtowany przez lądolód skandynawski, który pojawił się na tym obszarze trzykrotnie. Choć zlodowacenie północnopolskie nie dotarło na Opolszczyznę, drobny pył wywiany z pól lodowych przyczynił się do powstania grubych pokryw lessu. Na wyżej położonych terenach Wyżej zalegają gleby bielicoziemne, a na niżej położonych – gleby brunatnoziemne (Wielgosik i in., 2015: 8–9).

Na obszarze Góry św. Anny około 27 mln lat temu powstał wulkan, co potwierdziły datowania radiometryczne bazaltów. Magma, powstająca na głębokości ok. 50 km, migrowała do komory magmowej znajdującej się pod wulkanem. W trakcie erupcji na powierzchnię wypływała lava, a towarzyszyły jej znaczne wyrzuty materiału piroklastycznego. Po tysiącach lat aktywności, w wyniku paroksyzmu, cała komora magmowa opróżniła się, co doprowadziło do zapadnięcia się większości wulkanu i utworzenie kalder. Po tej eksplozji aktywność wulkaniczna ustała, a pozostałości stożka z kalderą zaczęły ulegać erozji, która ostatecznie usunęła pokrywę skał kredowych i odsłoniła skały triasowe. Dziś na Górze św. Anny widoczny jest klasztor usytuowany na stromym wzgórzu bazaltowym, które jest kominem wulkanicznym – zastygłym przewodem magmowym. Jego stożkowa forma została ukształtowana przez erozję. Erozja szybciej usunęła miękkie skały otaczające bazalt, tworząc wyniesione wzgórze (Niedźwiedzki, Zarankiewicz, 2007: 37).

Głównym ośrodkiem geoturystyki na tym obszarze jest geologiczny rezerwat przyrody „Góra Świętej Anny”, w którym wytyczono ścieżkę dydaktyczną o długości 1,5 km (jej przejście zajmuje około 2 godz.). Trasa rozpoczyna się przy zachodniej stronie kamieniołomu nefelinitu, położonego na południowym stoku wzniesienia. Turystów witają geometryczne figury ze stali kortenowej, na których umieszczono logo geoparku i podstawowe informacje o nim w językach polskim, niemieckim i angielskim. Idąc na wprost, wchodzimy na jedną z największych platform widokowych, z której możliwe jest podziwianie najniższego poziomu kamieniołomu z widocznymi skałami wulkanicznymi. Przy ścieżce umieszczono tablice informacyjne w języku polskim, które opisują procesy geologiczne zachodzące na tym terenie w przeszłości. Na najniższym poziomie kamieniołomu widać dobrze zachowane słupy nefelinitu o przekroju 15–20 cm. W skałach tych można zauważyć liczne skamieniałości: gąbki, obfite ławice, małże oraz ramienionogi. Tablice wyjaśniają ich formę. Podstawowy wariant ścieżki edukacyjnej kończy się przy bramie wejściowej, zaraz po minięciu dużego odsłonięcia tufu wulkanicznego na północno-zachodniej ścianie kamieniołomu (Wielgosik i in., 2015: 27–28). Stożek ten jest zarazem pomnikiem przyrody i jednym z najbardziej charakterystycznych miejsc w rezerwacie, można go obejść, podziwiając okoliczny krajobraz. Punkt widokowy oferuje panoramę na Kędzierzyn-Koźle, koksownię w Zdzeszowicach oraz Góry Opawskie. Na prawo od stożka znajduje się kolejny punkt widokowy.

Amfiteatr annogórski jest bogaty w historię geologiczną. Po zejściu schodami spod Pomnika Czynu Powstańczego warto spojrzeć pod nogi, ponieważ płyty chodnikowe zawierają odlewy małży i dobrze zachowanych kości kręgowców morskich. Wśród siedzisk publiczności można też znaleźć kości, a sporadycznie zęby morskich gadów. Ściana wschodnia ma 30 m wysokości; skały wapienne, z których jest zbudowana, powstały w morzu środkowego triasu.

Tuż przy schodach prowadzących do wyjścia z amfiteatru znajduje się ściana, której pierwsze 2 m tworzy wapień góraždzański. Składa się on z owalnych ziarenek (*onkoidów* – glonów obrastających ziarno piasku lub fragment muszli) oraz fragmentów muszli. Czasem można tu znaleźć całe muszle małży, ramieniorogów lub liliowców. Nad tą warstwą znajduje się warstwa margli i ławica krynowidowa – składają się one z drobnych, jednorodnych ziaren, bez skamieniałości (Niedźwiedzki, Zarankiewicz, 2007: 29–31).

Analiza badań empirycznych – metodologia i charakterystyka grupy respondentów

Przeprowadzone przez autorkę badanie ankietowe było zatytułowane „Postrzeganie Góry Świętej Anny jako ośrodek turystyki religijnej, historycznej i geoturystyki”. Jego celem było poznanie opinii respondentów na temat infrastruktury turystycznej i ruchu turystycznego na Górze Świętej Anny. Badanie przeprowadzono za pomocą internetowego kwestionariusza wygenerowanego w Google Forms, zawierającego 20 pytań. Ankieta została przeprowadzona w okresie od 12 stycznia do 18 lutego 2024 roku i skierowana była do osób, które w 2023 roku odwiedziły Górę Świętej Anny co najmniej raz. W badaniu wzięło udział 175 osób, a wszystkie ankiety zostały wypełnione w całości. Ankieta została udostępniona w następujący sposób:

- w mediach społecznościowych autorki (Messenger, Facebook, Instagram, Whatsapp),
- na grupach na Facebooku: „Pielgrzymi Camino de Santiago”, „Śląscy emigranci w Niemczech”,
- wśród uczniów, absolwentów i nauczycieli Liceum Ogólnokształcącego im. Władysława Broniewskiego w Strzelcach Opolskich,
- wśród parafian kościoła pw. św. Wawrzyńca w Strzelcach Opolskich.

Kwestionariusz składał się z 20 pytań typu jedno- i wielokrotnego wyboru oraz pytań skalowanych (respondent miał ocenić np. poziom rozwoju danego typu turystyki). Metryczka składała się z pytań o płeć, wiek, status zawodowy, wykształcenie, stan cywilny, miejsce zamieszkania i nazwę województwa, w którym mieszkała ankietowana osoba.

Na pytania kwestionariusza, skierowanego do osób, które choć raz w 2023 roku odwiedziły Górę Świętej Anny, odpowiedziało 175 ankietowanych. Ankieta była udostępniana w grupach na Facebooku (grupa pielgrzymujących do Santiago de Compostela, grupa zrzeszająca Ślązaków zamieszkujących w Niemczech po emigracji), na profilu autorki w mediach społecznościowych (Messenger, Whatsapp i Instagram) oraz wśród uczniów, absolwentów i nauczycieli Liceum Ogólnokształcącego im. Władysława Broniewskiego w Strzelcach Opolskich, a także parafian kościoła pw. św. Wawrzyńca w Strzelcach Opolskich. W badaniu wzięło udział 101 kobiet (57,7%) i 74 mężczyzn (42,3%).

Metryczka

W badaniu udział wzięły osoby z siedmiu grup wiekowych:

- 15–19 lat – 28 osób (16%),
- 20–24 lata – 17 osób (9,7%),
- 25–34 lata – 18 osób (10,3%),
- 35–44 lata – 32 osoby (18,3%),
- 45–54 lata – 44 osoby (25,1%),
- 55–64 lata – 23 osoby (13,1%),
- 65 lat i więcej – 13 osób (7,4%).

Ankietowani zostali poproszeni o określenie swojego statusu zawodowego, wybierając spośród pięciu następujących kategorii:

- uczeń – 27 osób (15,4%),
- student – 8 osób (4,6%),
- aktywny zawodowo – 114 osób (65,1%),
- emeryt/rencista – 24 osoby (13,7%),
- bezrobotny – 2 osoby (1,1%).

Ankietowani udzielili następujących odpowiedzi na pytanie dotyczące ich wykształcenia:

- podstawowe – 18 osób (10,3%),
- średnie – 43 osoby (24,6%),
- zawodowe – 13 osób (7,4%),
- policealne – 5 osób (2,9%),
- wyższe – 96 osób (54,9%).

Na pytanie dotyczące stanu cywilnego ankietowani udzielili następujących odpowiedzi:

- panna/kawaler – 67 osób (38,3%),
- zamężna/żonaty – 86 osób (49,1%),
- wdowa/wdowiec – 6 osób (3,4%),
- rozwiedziona/rozwiedziony – 4 osoby (2,3%),
- inny niż wymienione – 12 osób (6,9%).

Ankietowani zamieszkiwali pięć typów miejscowości:

- wieś – 60 osób (34,3%),
- miasto do 20 tys. mieszkańców – 50 osób (28,6%),
- miasto od 20 do 100 tys. mieszkańców – 32 osoby (18,3%),
- miasto powyżej 100 tys. mieszkańców – 15 osób (8,6%),
- miasto powyżej 500 tys. mieszkańców – 18 osób (10,3%).

Ankietowani zamieszkiwali sześć województw w Polsce, a dwie osoby deklarały miejsce zamieszkania za granicą:

- dolnośląskie – 5 osób (2,9%),
- łódzkie – 1 osoba (0,6%),
- małopolskie – 21 osób (12%),
- mazowieckie – 1 osoba (0,6%),
- opolskie – 131 osób (74,9%),
- śląskie – 14 osób (8%);
- miejsce zamieszkania inne niż Polska – 2 osoby w Niemczech (1,1%).

Wyniki badań ankietowych

W kwestionariuszu ankietowym zadano łącznie 20 pytań. Pierwsze z nich było pytaniem wielokrotnego wyboru, co oznacza, że ankietowani mogli wybrać więcej niż jedną odpowiedź. Pytanie to brzmiało następująco: Jaki był cel podróży do Góry Świętej Anny? Respondenci udzielili następujących odpowiedzi:

- pielgrzymka – 75 odpowiedzi (42,9%),
- wycieczka szkolna – 27 odpowiedzi (15,4%),
- turystyka piesza – 59 odpowiedzi (33,7%),
- turystyka rowerowa – 31 odpowiedzi (17,7%),
- geoturystyka – 41 odpowiedzi (23,4%),
- turystyka historyczna – 19 odpowiedzi (10,9%),

- krótki wypad – 77 odpowiedzi (44%),
- rekolekcje – 1 odpowiedź (0,6%),
- Muzeum Krzyża Świętego – 1 odpowiedź (0,6%).

Odpowiedzi te sugerują, że najczęściej odwiedzający Górę Świętej Anny traktują swoje wyjazdy jako krótkie. Drugą najpopularniejszą odpowiedzią była pielgrzymka, co podkreśla dominującą funkcję religijną Góry Świętej Anny. Trzecią najpopularniejszą odpowiedzią była turystyka piesza.

Pytanie drugie brzmiało: W jaki sposób dostali się Państwo do Góry Świętej Anny? Pytanie było jednokrotnego wyboru. Otrzymano następujące odpowiedzi:

- samochodem/motocyklem – 106 odpowiedzi (60,6%),
- komunikacją miejską – 6 odpowiedzi (2,9%),
- pieszo – 25 odpowiedzi (14,3%),
- rowerem – 20 odpowiedzi (11,4%),
- autokarem – 19 odpowiedzi (10,8%).

Najczęściej wybieraną formą transportu był samochód lub motocykl. Najmniej osób skorzystało z komunikacji miejskiej. Jest ona bowiem bardzo słabo rozwinięta. Połączenia autobusowe, zwłaszcza z miasta powiatowego Strzelce Opolskie, są niewystarczające.

Na pytanie trzecie, jednokrotnego wyboru, dotyczące długości pobytu, ankietowani odpowiedzieli w następujący sposób:

- od godziny do kilku godzin – 125 odpowiedzi (71,4%),
- jeden pełny dzień – 34 odpowiedzi (19,4%),
- dwa pełne dni – 11 odpowiedzi (6,3%),
- trzy pełne dni i więcej – 5 odpowiedzi (2,9%).

Najczęściej turyści odwiedzali Górę Świętej Anny na krótko – od godziny do kilku godzin. Wynik ten można połączyć z najczęściej udzielaną odpowiedzią na pytanie pierwsze – gdzie większość ankietowanych określiła swój wyjazd jako „krótki wypad”, podczas którego nie korzystali z noclegu. Najmniej osób zdecydowało się na pobyt trwający trzy dni lub dłużej.

Na pytanie czwarte, czy był to pobyt z noclegiem?, 79,4% osób odpowiedziało „nie”, a pozostałe 20,6% osób korzystało z usług noclegowych na Górze Świętej Anny.

Na pytanie dotyczące częstotliwości odwiedzin Góry Świętej Anny w celach turystycznych w ciągu zeszłego roku ankietowani udzielili następujących odpowiedzi:

- raz – 62 odpowiedzi (35,4%),
- od dwóch do pięciu razy – 80 odpowiedzi (45,7%),
- od sześciu do dziesięciu razy – 13 odpowiedzi (7,4%),
- więcej niż dziesięć razy – 20 razy (11,4%).

Wynika z nich, że najczęściej turyści odwiedzili Górę Świętej Anny od dwóch do pięciu razy w 2023 roku.

Na pytanie dotyczące sposobu organizacji wyjazdu, tj. czy był on organizowany przez biuro podróży, parafię czy szkołę, 77,7% ankietowanych odpowiedziało „nie” (136 odpowiedzi), a pozostałe 22,3% osób odpowiedziało twierdząco (39 odpowiedzi).

Na pytanie: czy korzystał(a) Pan/Pani z restauracji i barów na Górze Świętej Anny?, 79,4% ankietowanych odpowiedziało „tak” (139 odpowiedzi), a pozostałe 20,6% osób stwierdziło, że nie korzystało z nich podczas swojej wizyty (36 odpowiedzi).

Na pytanie dotyczące odwiedzin w punkcie informacji turystycznej na Górze Świętej Anny 88,6% ankietowanych odpowiedziało „nie” (155 głosów), a 11,4% osób odwiedziło punkt podczas swojej wizyty (20 głosów).

Zadano pytanie o to, czy podczas wizyty odwiedzający korzystali z dostępnych tam parkingów dla samochodów. 74,3% respondentów odpowiedziało twierdząco (130 głosów), a 25,7% przecząco (45 głosów). Świadczy to o tym, że niemal $\frac{3}{4}$ tych turystów było zmotoryzowanych, co wskazuje na duże zapotrzebowanie na miejsca parkingowe.

W dalszej części kwestionariusza zapytano o opinię na temat infrastruktury turystycznej Góry Świętej Anny. Na pytanie dotyczące liczby dostępnych restauracji i barów 49,1% ankietowanych odpowiedziało, że jest wystarczająca (86 głosów), 16% stwierdziło, że nie jest wystarczająca (28 głosów), a 34,9% nie miało zdania na ten temat (61 głosów).

Na pytanie o dostępność miejsc parkingowych 40% ankietowanych stwierdziło, że ich liczba jest wystarczająca (70 odpowiedzi), 30,3% uważało, że jest niewystarczająca (53 odpowiedzi), a 29,7% nie miało zdania na ten temat (52 odpowiedzi).

Ankietowani na pytanie o to, czy odwiedzili Muzeum Czynu Powstańczego, odpowiedzieli „tak” w 22,3% (39 odpowiedzi) i „nie” w 77,7% (136 odpowiedzi). Wyniki wskazują, że muzeum nie jest najczęściej wybieraną atrakcją turystyczną w badanym miejscu.

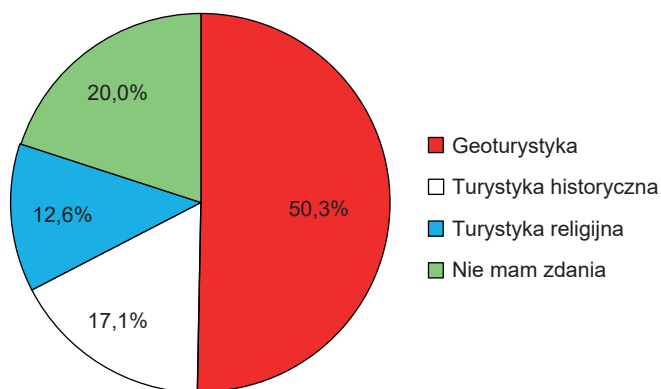
Na pytanie o wizytę w amfiteatrze i oglądanie Pomnika Czynu Powstańczego 79,1% ankietowanych odpowiedziało, że odwiedzili to miejsce (136 odpowiedzi), a 20,9% stwierdziło, że nie (36 odpowiedzi). Świadczy to o popularności tych atrakcji, które znajdują się blisko siebie, co może tłumaczyć podobną częstotliwość ich odwiedzin.

Nieco ponad połowa ankietowanych (52,6%) stwierdziła, że podczas swej wizyty odwiedziła ścieżkę dydaktyczną w dawnym kamieniołomie nefelinitu (92 odpowiedzi), natomiast 47,4% osób nie zdecydowało się na jej zwiedzenie (83 odpowiedzi).

W kwestionariuszu zadano pytanie o najmniej znaną formę turystyki Góry Świętej Anny według respondentów. Połowa ankietowanych (50,3%, 88 osób) uznała, że jest to geoturystyka. 17,1% odpowiedziało, że jest to turystyka historyczna (30 osób), 12,6% – turystyka religijna (22 osoby), a 20% nie miało zdania na ten temat (35 osób) (ryc. 1).

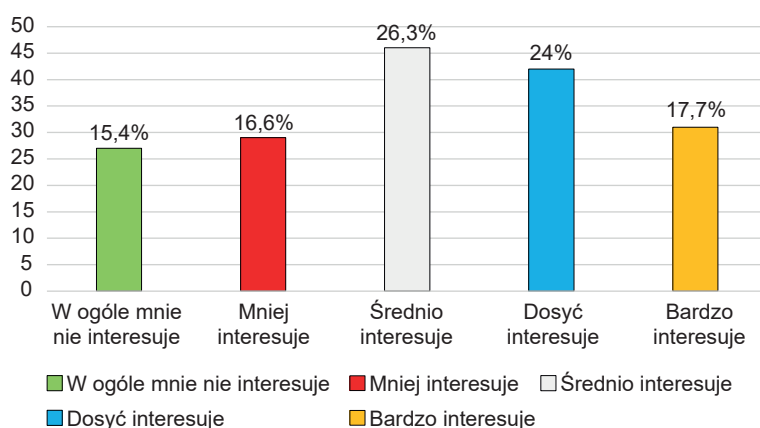
W kolejnym pytaniu poproszono respondentów o ocenę stopnia zainteresowania pobytem na Górze Świętej Anny ze względu na jej historię w skali od 1 do 5. 31 osób (17,7%) uznało, że turystyka historyczna bardzo ich interesuje; 42 osoby (24%) stwierdziły, że dosyć ich interesuje; 46 osób (26,3%) określiło swoje zainteresowanie jako średnie; 29 osób (16,6%) było mniej zainteresowanych; 27 osób (15,4%) zadeklarowało brak zainteresowania historią tego miejsca. Można zatem stwierdzić, że ogólnie turyści wykazują umiarkowane zainteresowanie historią Góry Świętej Anny, w tym jej związkiem z powstaniami śląskimi. Wynik ten koreluje z odpowiedziami na pytanie dotyczące odwiedzenia Muzeum Czynu Powstańczego, bowiem ponad $\frac{3}{4}$ ankietowanych pominęło to miejsce podczas wizyty (ryc. 2).

Na pytanie o stopień zainteresowania pobytem na Górze Świętej Anny ze względu na jej geologię ankietowani odpowiedzieli następująco: 31 osób (17,7%)

Ryc. 1. Według Pana/Pani, który rodzaj turystyki jest najmniej znany wśród turystów w Górze Świętej Anny?

Źródło: opracowanie własne autorki

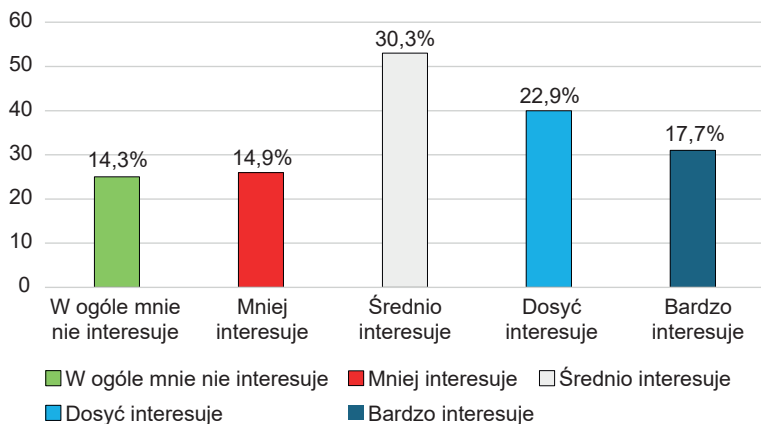

Ryc. 2. Jak bardzo interesuje Pana/Panią pobyt na Górze Świętej Anny ze względu na jej historię (powstania śląskie)?

Źródło: opracowanie własne autorki

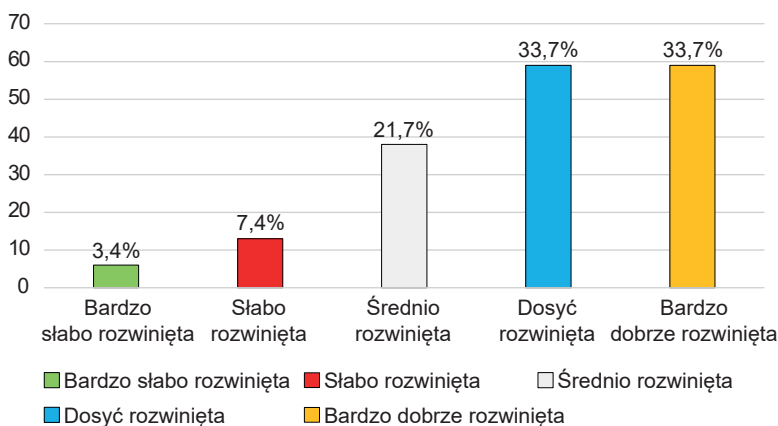
zadeklarowało duże zainteresowanie; 40 osób (22,9%) stwierdziło, że geoturystyka dosyć ich interesuje; 53 osoby (30,3%) określiły swoje zainteresowanie jako średnie; 26 osób (14,9%) było mniej zainteresowanych; 25 osób (14,3%) zadeklarowało brak zainteresowania. Na podstawie wyników można stwierdzić, że podobnie jak w przypadku pytania o historię (tj. powstania śląskie), turystów średnio interesuje geoturystyka (ryc. 3).

Respondenci w kolejnym pytaniu ocenili stopień rozwoju turystyki religijnej Góry Świętej Anny: 59 osób (33,7%) uznało, że jest ona bardzo dobrze rozwinięta; 59 osób (33,7%) stwierdziło, że jest dosyć rozwinięta; 38 osób (21,7%) oceniło ją

Ryc. 3. Jak bardzo interesuje Pana/Panią pobyt na Górze Świętej Anny ze względu na jej geologiczną historię?

Źródło: opracowanie własne autorki

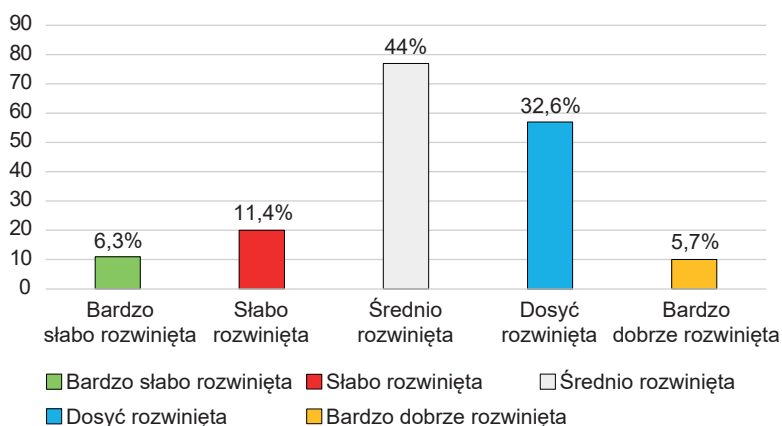

Ryc. 4. Jak ocenia Pan/Pani poziom rozwoju turystyki religijnej Góry Świętej Anny (sanktuarium, Muzeum Krzyża Świętego)?

Źródło: opracowanie własne autorki

jako średnio rozwiniętą; 13 osób (7,4%) uważa, że jest słabo rozwinięta; 6 osób (3,4%) określiło ją jako bardzo słabo rozwiniętą. Zdecydowana większość ankietowanych zauważyła dobry stopień rozwinięcia tego typu turystyki (ryc. 4).

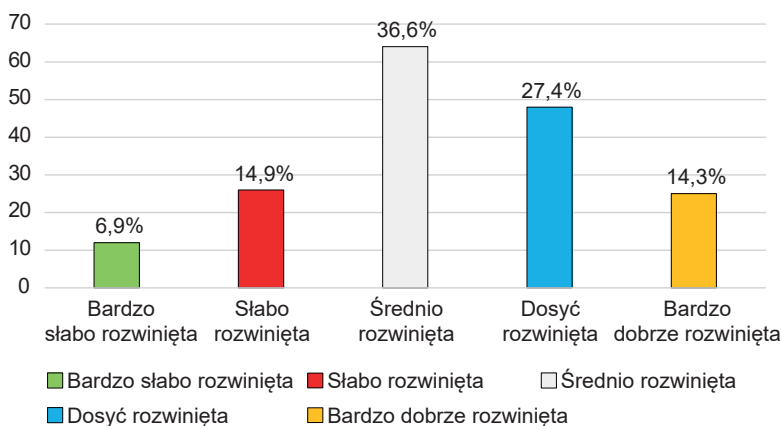
W pytaniu dotyczącym oceny poziomu rozwoju turystyki historycznej na Górze Świętej Anny, w odniesieniu do Muzeum Czynu Powstańczego i amfiteatru, uzyskano następujące odpowiedzi: 10 osób (5,7%) uznało, że jest bardzo dobrze rozwinięta; 57 osób (32,6%) stwierdziło, że jest dosyć rozwinięta; 77 osób (44%) oceniło ją jako średnio rozwiniętą; 20 osób (11,4%) uważa, że jest słabo rozwinięta; 11 osób (6,3%) określiło ją jako bardzo słabo rozwiniętą (ryc. 5).

Ryc. 5. Jak ocenia Pan/Pani poziom rozwoju turystyki historycznej Góry Świętej Anny (Muzeum Czynu Powstańczego, amfiteatr)?

Źródło: opracowanie własne autorki

Ocena poziomu rozwinięcia geoturystyki w opinii respondentów wygląda następująco: 25 osób (14,3%) uznało, że jest bardzo dobrze rozwinięta; 48 osób (27,4%) stwierdziło, że jest dosyć rozwinięta; 64 osoby (36,6%) oceniły ją jako średnio rozwinięta; 26 osób (14,9%) uważa, że jest słabo rozwinięta; 12 osób (6,9%) określiło ją jako bardzo słabo rozwinięta (ryc. 6).

Ryc. 6. Jak ocenia Pan/Pani poziom rozwoju turystyki geologicznej Góry Świętej Anny (ścieżka dydaktyczna, kamieniołom)?

Źródło: opracowanie własne autorki

Wnioski

Na podstawie przeprowadzonych badań autorka wysunęła następujące wnioski: większość ankietowanych określiła swój pobyt na Górze Świętej Anny jako krótki, więc niewpisujący się w konkretne ramy żadnej z form turystyk – religijnej, historycznej czy geoturystyki. Uczestnicy badania traktowali ten pobyt jako niezobowiązującą formę spędzenia czasu, spacer, ewentualnie kilkugodzinny odpoczynek. Większość ankietowanych zamieszkuje województwo opolskie, a bliska odległość Góry Świętej Anny od ich miejsca zamieszkania sprawia, że nie wymaga ona długiego pobytu, ani korzystania z usług noclegowych dostępnych na miejscu. Jest to łatwo dostępne miejsce ze względu na drogi dojazdowe i wystarczającą liczbę miejsc parkingowych, dlatego większość ankietowanych turystów odwiedziła Górę Świętej Anny więcej niż raz w 2023 roku, traktując taki wyjazd jako niewielkie obciążenie czasowe i finansowe. Turyści przyjeżdżali tu samodzielnie, bez organizacji wyjazdu przez parafię czy biuro podróży. Rzadko też korzystali z punktu informacji turystycznej.

Z wyników badań ankietowych można wywnioskować, że małe jest zainteresowanie turystyką historyczną. Turyści odwiedzają zwykle amfiteatr i oglądają Pomnik Czynu Powstańczego, jednak nie zwiedzają Muzeum Czynu Powstańczego w celu pogłębienia wiedzy na temat historii powstań śląskich. 17,1% ankietowanych (30 osób) uważa, że turystyka historyczna jest najrzadziej uprawianym rodzajem turystyki. 26,3% (46 osób) określiło swoje zainteresowanie historią Góry Świętej Anny jako średnie. 44% (77 osób) oceniło poziom rozwoju turystyki historycznej jako przeciętny.

Respondenci najmniej są zainteresowani uprawianiem geoturystyki na Górze Świętej Anny. Według 50,3% (88 osób) odpowiadających jest to najmniej im znana forma turystyki. 30,3% ankietowanych (53 osoby) określiło swoje zainteresowanie geologią jako średnie. 36,6% (64) uznało, że geoturystyka jest tutaj rozwinięta na przeciętnym poziomie. Może wynikać to z faktu, że w przestrzeni poza głównymi ośrodkami (geologicznym rezerwatem przyrody „Góra Świętej Anny” i amfiteatrem), geoturystyka nie jest wystarczająco dobrze oznakowana i promowana. Autorka przypuszcza, że większość ankietowanych trafiła do rezerwatu przyrody przypadkowo i nie zapoznała się z informacjami dostępnymi na miejscu.

Na podstawie przeprowadzonych wyników badań można wysunąć następujące konkluzje:

- najczęściej wybieraną formą turystyki wśród ankietowanych była turystyka religijna,
- najpopularniejszym środkiem transportu na Górę Świętej Anny był samochód lub motocykl,
- wizyty miały najczęściej charakter kilkugodzinnych pobytów organizowanych samodzielnie, rzadko turyści decydowali się na nocleg,
- zdecydowana większość korzystała z usług gastronomicznych, ale niewielu skorzystało z usług punktu informacji turystycznej,
- w opinii ankietowanych liczba punktów gastronomicznych i miejsc parkingowych jest wystarczająca,
- podczas wizyty większość osób nie zwiedziła Muzeum Czynu Powstańczego, ale zazwyczaj odwiedzała Pomnik Czynu Powstańczego i amfiteatr,

- tylko nieco ponad połowa ankietowanych odwiedziła geologiczny rezerwat przyrody „Góra Świętej Anny” i ścieżkę dydaktyczną w dawnym kamieniołomie nefelinitu,
- w opinii ankietowanych to geoturystyka jest najmniej znaną formą turystyki oferowaną przez Górę Świętej Anny; większość z nich średnio interesuje się geologią i uważa ten rodzaj turystyki za średnio rozwinięty,
- poziom rozwoju turystyki religijnej został oceniony bardzo dobrze, natomiast turystyka historyczna została oceniona na poziomie średnim.

Literatura

- Bogucka, A. (2010). *Przystosowanie bazy turystycznej na potrzeby osób niepełnosprawnych*. Białystok: Politechnika Białostocka.
- Gerlich, M.G. (1994). Powstania śląskie w tradycji oralnej Górnoślązaków. *Niepodległość i Pamięć*, 1(1), 57–87.
- Hanich, A. (1993). *Góra Świętej Anny*. Sanktuarium Diecezji Opolskiej. Opole: Wydawnictwo Św. Krzyża.
- Hanich, A. (1999). *Góra Świętej Anny – centrum pielgrzymkowe Śląska Opolskiego 1945–1999*. Opole: Wydawnictwo Instytut Śląski.
- Hrehorowicz-Gaber, H. (2022). *Podstawy turystyki i wypoczynku w kontekście wybranych uwarunkowań społeczno-gospodarczych Polski*. Kraków: Wydawnictwo Politechniki Krakowskiej.
- Kaczmarczyk, S. (2011). *Badania marketingowe. Podstawy metodyczne*. PWN.
- Medlik, S. (1995). *Leksykon podróży, turystyki i hotelarstwa*. Warszawa: PWN.
- Mróz, F. (2007). Pielgrzymowanie do sanktuarium na Górze Świętej Anny w latach 1996–2006. W: J.R. Gohly (red.), *Pod płaszczem Św. Anny. Materiały z konferencji historycznej z okazji 350-lecia przybycia franciszkanów na Górę Świętą Anny 1656–2006*. Wrocław: Franciszkańskie Wydawnictwo Św. Antoniego, 97–107.
- Niedźwiedzki, R., Zarankiewicz, M. (2007). *Zanim Góra Św. Anny wynurzyła się z morza. Skamieniałości, jaskinie i drogie kamienie wokół sanktuarium św. Anny*. Góra Świętej Anny.
- Ogiolda, K. (2014). Mauzoleum, co się świątynią nie stało. *NTO*, 125, 8–9.
- Ojdana, J. (2018). Ruch pielgrzymkowy do sanktuarium św. Anny w pamięci współczesnych mieszkańców Góry Św. Anny w świetle socjologicznych badań jakościowych. Zarys problematyki. *Legnickie Studia Teologiczno-Historyczne*, 2(33), 103–118.
- Sikora, R., Woźniak, P. i in. (2011). *Geopark Góra Świętej Anny. Wywierzyisko „Siedem Źródeł”, martwica wapienna. Geologiczno-edukacyjna ścieżka po Górze Świętej Anny – tablica informacyjna*. Kraków: Państwowy Instytut Geologiczny – Państwowy Instytut Badawczy.
- Wielgosik, B. i in. (2015). *Park Krajobrazowy „Góra Świętej Anny”. Przewodnik*. Góra Świętej Anny: Zespół Opolskich Parków Krajobrazowych.
- Wilczek, I. (2022). Góra Świętej Anny – przekaz znaczeń przestrzeni. *Builder Science*, 11(304), 65–69.
- Wróblewski, P. (2015). Konflikty symboliczne na Górze św. Anny. Sanktuarium, muzeum i pomniki. *Górnośląskie Studia Socjologiczne*, 6, 145–157.

Netografia

<http://geopark-goraswanny.pl/13/wulkanizm-gory-sw-anny.html> (dostęp: 13.05.2024).

<https://krakow.ipn.gov.pl/pl4/edukacja/przystanek-historia/96792,Trzecie-zwycieskie-powstanie-slaskie.html> (dostęp: 2.05.2024).

<https://www.swanna.pl/sanktuarium/sanktuarium-na-gorze-sw-anny.html> (dostęp: 14.01.2024).

<https://www.swanna.pl/sanktuarium/cudowna-figurka-sw-anny.html> (dostęp: 14.01.2024).

<https://www.swanna.pl/sanktuarium/sw-anna-babcia-pana-jezusa.html> (dostęp: 14.01.2024).

<http://mapapowstanslaskich.pl/gora-swietej-anny/> (dostęp: 2.05.2024).

<https://zopk.pl/park-krajobrazowy-gora-sw-anny/> (dostęp: 13.05.2024).

Nota biograficzna o autorce: Agnieszka Rzeska, absolwentka filologii hiszpańskiej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach i turystyki i rekreacji Uniwersytetu Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie. Jej zainteresowania obejmują historię Krakowa, podróże po krajach hiszpańskojęzycznych oraz naukę języków romańskich. Prywatnie pracuje jako przewodnik po Krakowie.

Biographical note of author: Agnieszka Rzeska is a graduate of Hispanic Philology at the University of Silesia in Katowice and Tourism and Recreation at the University of the Commission of National Education in Krakow. Her interests include the history of Krakow, traveling in Spanish-speaking countries, and learning Romance languages. She works as a tour guide in Krakow.

e-mail: rzeska.agnieszka@gmail.com